

УДК 82.161.2-193.3.09

СОНЕТ: ІГРАШКА ДЛЯ ІНТЕЛЕКТУАЛІВ, ЧИ ГРА БЕЗ ПРАВИЛ?

Олена КИЦАН

*Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
кафедра теорії літератури та зарубіжної літератур,
просп. Волі, 13, Луцьк, 43025, Україна,
e-mail: kican@bigmir.net*

Проаналізовано сучасні модифікації сонета, утворені здебільшого завдяки ігровим маніпуляціям із жанром. Насправді канонічних сонетів в українській літературі маємо не так вже й багато. І не лише тому, що автори не можуть опанувати цю строгу форму, а досить часто ними керує саме бажання гри, експериментаторства. Завдяки відхиленню від канону, впродовж уже кількох століть жанр сонету продовжує функціонувати, тоді як багато інших ліричних жанрів канули в забуття.

Ключові слова: сонет, вірш, канон, модифікація, гра, верлібр, строфа.

Людське життя нерозривно пов'язане з грою, на що вказували ще давні мислителі. За Платоном, «людина...це якась вигадана іграшка бога», «треба жити, граючись». Немає сумніву, що гра впливає на формування мистецтва загалом і є організуючим началом в утворенні твору мистецтва. А тому інтерес до феномену гри в літературному тексті, зумовлений появою численних праць з теорії гри (Г.-Г. Гадамер, Е. Фінк, М. Фуко, Й. Гейзінга), не зникає й до сьогодні.

Усяка поезія породжується грою: священною грою поклоніння богам, святковою грою залицання, бойовою грою герцю, сперечальницькою грою похвальби, глузування й звинувачення, жвавою грою дотепництва й винахідливості [3, с. 148].

Якщо предметом гри є жанр, то для кожного жанру сформовані свої правила гри. Деякі жанри мають чітко прописані правила побудови, а тому коли автор береться за таку форму, мусить підпорядковуватися тим приписам, що були сформовані його попередниками і вдосконалені впродовж еволюції жанру.

Для прикладу, сонет постійно провокує своєю аж надто правильною формою. І цікаво не стільки дотриматися усіх його канонічних ознак, а якраз навпаки, порушити їх, відійти від усталеного жанрового канону. Саме з форми вірша розпочинається його рецепція. І чим вона складніша, вигадливіша, тим цікавішою буде гра. По суті, графічний запис вірша – це своєрідна партитура, яку теж треба вміти читати.

Відомо, що сонет – це ліричний вірш, який складається з 14-ти рядків п'ятистопного або шестистопного ямба, власне, двох чотиривіршів із перехресним римуванням і двох тривіршів тернарного римування за основною схемою (абаб абаб ввд еед), хоча можливі й інші варіанти (абаб абаб вде вде чи абаб абаб ввд еде і т. д.) [12, с. 634].

Правила, які в ту або іншу культурно-історичну епоху сприймаються як сонетний канон, охоплюють усі рівні організації сонетного тексту: графічний, звуковий, морфологічний, лексичний, синтаксичний, композиційно-образний.

На думку О. Федотова, традиційний сонетний канон – це недосяжний еталон, але ідеал, до якого варто прагнути або ж від якого свідомо, іноді навіть демонстративно, з викликом поет відмовляється... [16, с. 325]. Це, власне, і породило чималу кількість поетичних утворень, які попри авторську жанрову номінацію, нагадують сонет досить віддалено. А деякі за відсутності авторського жанрового маркування були б зовсім невідомі. Таким утворенням кожен літературознавець намагався дати власну дефініцію: нетрадиційні, неканонічні сонети, побічні форми сонета, вільні сонети, розхитані тощо.

Зокрема, С. Кормілов сформував таку класифікацію сонетів і подібних до них форм:

- традиційно-канонічні сонети (італійський, французький, англійський);
- «вільні» (за Л. Гросманом) як різновид неканонічних сонетів, у яких не дотримано усіх умов сонетної форми;
- 14-рядкові тверді форми, що орієнтовані на сонет більш суб'єктивно, ніж об'єктивно (сонети без рими, жартівливі сонети тощо);
- тверді форми, що орієнтовані на сонет не тільки суб'єктивно, а й об'єктивно, але обсяг яких може виходити за межі 14-ти рядків: «хвостаті», «безголові» сонети, усілякого роду синтетичні утворення [9, с. 37].

Недотримання якогось одного правила ще не означає, що сонет перестає бути сонетом. Це призводить до появи нових різновидів, які часто пов'язані не лише із графічною побудовою, а й віршуванням, зокрема написання неримованих сонетів, введення своєрідних схем римування, розширення метричного та строфічного репертуару, розробка «незвичних» форм сонета тощо.

Поети, які звертаються до сонетного жанру, змушені дотримуватися певних правил в опануванні цієї нелегкої форми як на формальному, так і на змістовому рівні. Але чим більше правил, тим більша спокуса їх порушити. Якщо поглянути на розвиток сонету у сучасній українській літературі, то можна взагалі говорити про сонет як гру без правил.

Саме гра лежить в основі появи наступних різновидів сонету, як сонет з кодою, сонетеса (хвостатий сонет сатиричного або бурлескного змісту), безголовий сонет (складається з одного катрена і двох терцетів), половинний сонет (строфа з семи віршів: одного катрена і одного терцета), перевернутий сонет (строфа, що складається з двох терцетів і двох катренів), білий сонет (сонет, у якому відсутня рима), сонет-буріме (сонет написаний на задані рими), брахісонет (сонет, у якому кожен вірш складається лише з одного односкладового слова), сонет питань і відповідей, фігурний сонет (де важливу роль відіграє графічне оформлення), сонет-акростих, подвійний сонет (де після непарного вірша катрена і парного вірша терцета вставляється неповний вірш), вінок сонетів, сонет-луна тощо.

Можна стверджувати, що домінуючим принципом розвитку сонету є гра з жанром, яка визначає специфіку трансформації жанрових різновидів сонету. Початковий канон жанру – це правила гри, яких автор змушений дотримуватися. Не можна сказати,

що сучасна література їх зовсім ігнорує. Вона просто розвивається і грає за своїми неписаними правилами.

Наприклад, автор сонету міг відмовитися від традиційного метру (5-стопного чи 6-стопного ямбу). У своєму сонеті «Шопен» зі збірки «Коротка меса на друге пришествя Данте» О. Степаненко звертається до п'ятистопного анапесту: «Переходить мазурка по долі кульгавим «до-ля»./ Розтікається тінню гарроти розламаний тризвук, / І до розмірів кулі стискається раптом Земля, / І цілує у скроню з летким благовіщенням тризни» [14, с. 22].

До появи нових різновидів сонету призводить також зміна кількості рядків (сонети із кодою) і строф (половинний сонет, або ж безголовий). Так, півсонети С. Татчина насправді є безголовими сонетами, в яких відсутній перший катрен:

Всі великодні вислови – крилаті.
Всі яйця – потенційні крашанки.
Усі поети – хворі у палаті,
а санітари – родичі й жінки.

Зо дня у день себе самого грати,
чекати слів, дивитися за грати,
шукати сенс в римованій борні,
довкола себе ширити пустелю,
із ночі в ніч дивитися у стелю,
яка щомиті важчає мені [15].

Об'єднання терцетів є цілком виправданим, адже весь секстет складає одне речення. Тема гри розкрита і на змістовому рівні. Через використання неозначених форм дієслів, С. Татчин ніби максимально відсторонюється від ліричного героя, який змушений щодня грати певні ролі. Автор натякнув на тонку межу між творчістю і божевіллям, коли лише рідні здатні на деякий час повернути поета до свідомості. І якщо людське життя – це гра, то лише ми самі можемо наповнити її сенсом.

Відступом від правил вважається і недотримання канонічного римуння, що врешті призвело до написання білих сонетів, і навіть верлібрових. Відмову від рими можна пояснити як невідповідність старої форми новому змісту поезії ХХ століття, так і масовим захопленням верлібру, що прийшло до нас з Європи. Для прикладу, в Німеччині перший неримований сонет був написаний К. Гріфіусом ще наприкінці епохи бароко.

Поети пишуть сонети із ледь відчутними дисонансними римами, як у вірші Е. Андіївської «Народження ідола» («Немов з потвор зірвали леп, / Ще праземних, – і кров, як лико. / (Він сам, він ні з чиєї ласки!) / Об темінь розпластавши лоб...») [1], сонети без рими, але з метром (П. Коробчук), і верліброві сонети (Ю. Кучерявий).

У збірці Петра Коробчука «Адажіо Альбіноні, або Сім білих сонетів для Ніки» маємо оригінальні зразки білих сонетів, присвячених домашньому улюбленцю поета:

...Позичив лопату. В закам'янілому ґрунті видовбав яму.
Навколішки стоячи, опустив своє тіло. Навколо нього –
речі улюблені. В прірву жменями землю важезну вкладав.
Слізьми душився. Знав. Але змиритися – ні...

...З тобою тут качечка. Жовта. Під час лжевагітності –
Дитинка твоя. Носилася з нею по хаті усій. І гарчала
на кожного, хто удавав, що хоче забрати. А ще –
кістка гумова, жовта також. Фіолетова мисочка,

з якої хлебтала водичку. І, звісно, – подушечка.
Лежала на ній ти калачиком. Чи й просто розкинувшись.
Замислена. В себе заглиблена. Думала, що ти, на нас,

На людей, дивлячись?.. А ще із тобою, серце моє, –
Моє серце. Ти в ньому, Ніко, Нікою, принцесо,
Меншенька сестро моя, на всі мої літа жива і немруща... [10, с. 76].

Вірш написаний різноіктовим дольником, у деяких рядках чітко простежується амфібрахічна структура (5, 9, 11 рядки). Поет часто послуговується анжамбеманом як усередині строф, так і між ними. Поряд із відсутністю рим, це надає віршу ще більшої прозовості.

На тематичному рівні можемо спостерігати рух від тези (1 строфа – смерть, сьогодення) через антитезу (2, 3 строфи – життя, минуле) до синтезу (останній терцет – істота жива, допоки її пам'ятають, майбутнє). По суті, у вірші зображено кругообіг життя і смерті, а тому цілком доречними є три крапки на початку і наприкінці вірша.

Здавалось би, сонет (як найрадикальніше втілення класичного вірша) і верлібр (як крайній вияв некласичного вірша) є абсолютно протилежними різновидами поетичної мови. Сонет має підпорядковуватися метричним, строфічним, римовим обмеженням, а також має певні настанови на змістовому рівні, натомість верлібр не кориться жодним правилам, та й про якийсь один канон тут важко говорити. Але якраз верлібр чи не найбільше сьогодні протистоїть оцій штучності, намаганням затягнути поезію в «прокрустове ложе» різних метрично-строфічних обмежень. Написання сонету верлібром є свого роду викликом традиції, грою на чужій території.

Зразки верлібрових сонетів маємо у збірці Ю. Кучерявого «Пам'ять і місце», які складаються з неримованих нерівнонаголошених рядків, у яких міститься від восьми до дев'ятнадцяти складів.

Більшість сучасних неканонічних сонетів підпадають під визначення сонетоїда, хоча самі поети уникають цього жанрового маркування. Звісно, мати у своєму творчому доробку сонет значно солідніше.

Сонетоїд – це строфа з 14 рядків, де не дотримані всі правила будови сонета: катрени мають різні рими, у строфі змінюється розмір тощо [7, с. 176].

Сонетоїдами називають не тільки ті чотирнадцятирядкові віршовані твори, в яких порушуються канонічні ознаки: розподіл на строфи, ритміка, римування, тобто формальні ознаки, але також не дотримано внутрішнього розвитку дії чи думок, емоцій за принципом «теза–антитеза–синтез».

Власне сонетоїдом О. Ірванець називає свій вірш, у якому порушено метричний канон. Його «Сонетоїд (А. В. Жигуліну)» вкладається в дольникову схему:

В цьому селі ніхто не живе.	-2-1-2-
Сіють вітри в дворах лободу.	-2-1-2-
В небо примружився журавель,	-2-4-
Хворий на курячу сліпоту... [6, с. 43].	-2-4-

Зовсім новаторського вигляду набувають сонети, в яких можемо спостерігати поєднання словесного і живописного мистецтва. Для прикладу, у Віктора Мельника є цикл «Модерновий сонетарій» (збірка «Вишуки»), вірші з якого потребують інтермедіального підходу для свого осмислення, адже поєднують у собі різні види мистецтва. В. Мельник експериментує з канонічною формою сонету, грається із візуальною структурою тексту: літери перевертаються догори ногами або зображені під певним кутом («СОНЕТ писався так, як смажаться котлети»), «Сонет навстоячки» треба читати по рядках знизу вгору, а «Повішений сонет», навпаки, зверху вниз. Маємо зразок запису тексту справа наліво («Сонет навиворіт»), або ж – під нахилом («Нахилений сонет»).

У таких сонетах поетична графіка набуває важливого семантичного значення. Вона стає домінантою в організації поетичного тексту поряд із іншими основними смислоутворюючими одиницями.

Попри досить незвичний вигляд, поезії В. Мельника зазвичай мають чітку строфічну і метричну будову. Для прикладу, у вірші «Сонеторт», поданому у формі торта, відбувається переосмислення сонетної форми через зміну графічного зображення. Автор експериментує з візуальним розміщенням рядків, різними шрифтами і розміром літер:

С О Н Е Т О Р Т
 Приготувавшись, провалився у сон,
 Коли дружина, віртуоз-кондитер,
Несла не торт, а симфонічний витвір
 З тонких мелодій-кремів, на балкон.
 З таким натхненням створюють молитви...
Поки автобус торохтів селом,
 В рюкзак весь ранок внюхувався салон —
 Та власник жив передчуттям ловитви.
 Зайці ж носаті не пускались в гон —
Від голоду збігалися до скирти,
 Здавались — вгору лапи! — у подон.
 Відполювався. Настаканився, З'їв.
І довго невдоволено бубнів:
 "Хіба ж ото закуска до півлітри..."

[13, с. 20].

Поет руйнує зовнішній вигляд сонета, але намагається відтворити його жанрову структуру вже у новій графіці, що стає ігровим способом світопобудови.

Хоча графічна форма сонетоїда досить видозмінена й ускладнена для прочитання, але традиційна жанрова основа все ж залишається. Зберігається традиційний для сонету розмір, а саме п'ятистопний ямб, із досить цікавим римуванням: abba baab aba ccb. Такий сонет можна віднести до ліро-епічних, у якому його частини, попри те, що не відокремлені пробілами на письмі, співвідносяться як зав'язка–розвиток дії–кульмінація–розв'язка.

В основу подібної візуальної поезії закладено ігровий принцип, зацікавлення читача передусім формою твору, а вже потім змісту. Але в будь-якому разі потрібно зважати на індивідуальну, авторську манеру віршотворення.

У «Нахиленому сонеті» маємо традиційних 14 рядків (2 катрени, 2 терцети) із римуванням: abba baab ccd ede, що відповідає італійсько-французькому, «петрарківському» різновиду сонету. Розмір – 5-стопний ямб із чергуванням чоловічих і жіночих рим:

Нічний голос

— Мені незручно головою вниз
Лежати безпробудними роками.
Гріховне тіло, як важкенний камінь,
На череп тисне, сплющуючи сни.

Спускаючи в магнітний отвір ями,
Перекосили чорний склеп труни —
Посеред гробової тишини
Мене лишили догори ногами.

Не уникаю тьми і духоти,
Погоджуюсь століттями гнисти
І згодом зацвісти приватним садом.

Кляню лиш тих, що змусили мене
На цьому світі бути акробатом —
Господня кара їх не обмине.

[13, с. 16].

Ліричний герой навіть на тому світі не має спокою, оскільки виною інших змушений лежати головою вниз. Пасивність героя очевидна: і в житті, і навіть після смерті він є жертвою оточення, яке весь час посягало на його гідність. А тому таке пережиле

письмо цілком відповідає змісту твору про те, як суспільство може негативно впливати на людину, змушуючи її схилити голову.

Ще важче піддається рецепції «Сонет навстоячки», в якому сонетна композиція прочитується не по вертикалі, а по горизонталі. Прочитання такого візуального тексту ускладнюється тим, що рядки варто читати знизу вгору.

Вірш анекдотично відповідає тим вимогам, що іноді висувують до тематики канонічного жанру: поет загалом дотримується змістового руху від тези через антитезу до синтезу. Попри ігровий підтекст цього твору поет дотримується і формальних характеристик сонета: вірш написаний традиційним 5-стопним ямбом із римуванням *abba abba ccd eed*.

Залучення до побудови сонета якихось додаткових візуальних елементів, з одного боку, є свідченням розмивання сонетного канону, а з іншого є можливістю видобути з нього прихований потенціал жанру.

Композиційні можливості вірша залежать від того, що береться за еквівалент рядків. Для В. Мельника канонічна поетика – це можливість дотепно і віртуозно обіграти формальні правила, що дає змогу розширити змістовий план. Вже в самій анотації до збірки «Вишуки» ідеться про те, що у ній поряд із прихованою та відкритою полемічністю, в'дливою іронією, експериментами з традиційною версифікацією наявна і літературна гра.

Ігровий модус яскраво відчутний у таких поетичних жанрах, як акровірш, паліндром. Акровірші – це теж свого роду поетичні іграшки, у яких перші літери рядків утворюють слово або речення.

Написання акровіршів сонетом є подвійним випробуванням для поетів, адже відбувається своєрідне накладання двох строгих форм. Акросонети наявні у творчості М. Кіяновської у збірці «Вінки сонетів».

Чим далі поет відходить від канонічної жанрової моделі, тим більшу роль для нього відіграє жанрова номінація. Адже, руйнуючи канони і подаючи в заголовку оригінальне жанрове маркування свого тексту, поети у такий спосіб створюють певний «горизонт очікування» і запрошують читача до своєрідної гри у відповідності.

Поява паліндромних текстів у сучасній літературі пов'язана з активізацією авангардного пошуку в літературі. Форма паліндрома змушує авторів використовувати лапідарну лексику, короткі словоформи, завдяки чому вірші вирізняються структурною лаконічністю. Нерідко в паліндромних текстах трапляються okazionalizmi (нові слова, чи форми слів), які утворюються на зворотному шляху поетичної думки.

В. І. Лучука є такі сонети-паліндроми, як «Маг гам», «Тепер – репет», «Її». Особливість вірша-паліндрона «Сонет-тенос» (епічні ремінісценції, або паліндромна силабіка) [4, с. 18] полягає в тому, що він прочитується весь із початку до кінця чи навпаки однаково, незважаючи на рядки чи їхню кількість.

У підназві автор дав не лише жанрове визначення, а й зазначив систему віршування – силабіка. Вірш написаний поєднанням 11- і 10-тискладового вірша. Композиція сонета відповідає англійському його варіанту із трьома катренами й одним дистихом. Римування у катренах оповите, а в дистиху взагалі відсутнє.

Паліндромні сонети наявні також у творчості А. Мойсієнка («Сонет»), Н. Гончара («Те носим ми (сонет)»).

По-новому зазвучав жанр сонета й у В. Неборака («Кава», «Сонет з рудим котом», «Смерть героя (Комар)», «Етюд зі снігом» і цикл «Love story (Мелодрама з п'яти сонетів)». Поет здебільшого експериментує зі змістом сонета, стилем висловлювання, лексикою. Починаючи вірш у піднесеному, іноді навіть героїчному стилі, в останньому рядку автор подав несподіване, іронічне, приземлене закінчення.

Сонети В. Неборака є зразком високої поетичної гри зі змістовними і ритмічними можливостями жанрово-строфічної форми. Обігрування графіки вбачаємо в його сонеті «Бубон (Сонет, виголошений Літаючою Головою)»:

– Малюйте БАБУ голу БУ
 гуБАми дивиться доБА
 БУ дифірамБАм БУ таБУ
 вам зуби вставить БУБАБУ
 росте поезія з горБА
 в горбі з грошима боротьБА
 та БУнтом БУ-де БУБАБУ
 від азБУк голова слаБА
 гуБАми виБУхає БАрд
 чим світ сичить – кричить театр
 зіграєш вірш якого варт
 потрапиш в рай (чи на монмартр)
 БУ смерті і безсмертю БУ
 І БУ і БА і БУБАБУ [2, с. 143].

Сонет В. Неборака гумористичний, хоча традиція пов'язує сонетну форму саме з вираженням високих почуттів і переживань. Поет експериментує з англійським сонетом, обігруючи назву літературного гурту «Бу-Ба-Бу». Згідно з каноном, лексика сонету має бути вишуканою й відбіркою, не допускається вживання одних і тих же слів, а в В. Неборака весь вірш будується на повторі назви «Бу-Ба-Бу».

На перший погляд, ми тут бачимо лише гру, типову для постмодерністського тексту: гру із жанром (сонет-пародія), графікою, стилями (приземлення високого жанру). А з іншого, цей вірш справді постає одним із маніфестів бубабістів із відчутним маршевим ритмом і глибокою проблемністю твору. Це і переакцентування сучасного мистецтва з високих тем на низькі із культом оголеного тіла, порушення усіляких законів і табу, знецінення поезії (*росте поезія з горБА*) тощо.

Особливість такої поезії в тому, що форма не відповідає змісту. Адже сонет – це передусім раціональний жанр на високу тематику, а тому постмодернізм у якості своєї зброї проти культу Розуму, обрав саме гру. Сонет постає як іграшка для інтелектуалів.

В основі появи таких текстів постмодерністські ігри, які призводять до повного пародіювання жанру. Сонет, як одна з найканонічніших форм поезії, є постійною мішенню для ігрових маніпуляцій з нею. Постмодерністів вона приваблює тим, що дає

змогу загострити контраст між гармонійною впорядкованістю форми й епатажною її деструкцією.

Традиційна строфіка, аби вижити в сучасному літературному дискурсі, повинна вдосконалюватися і модифікуватися.

Чимало літературознавців поділяють думку про те, що надмірне експериментаторство, особливо актуальне наприкінці ХХ – початку ХХІ століть, може призвести до зникнення жанру. Але практика засвідчує якраз протилежний процес живучості жанру завдяки його численним трансформаціям упродовж усієї його багатовікової історії розвитку.

Жанрові експерименти над формою сонета допомагають перевірити його на стійкість і здатність до трансформацій в умовах сучасного «інформаційного» суспільств. Сонет – це форма, яка зорієнтована на минуле, на традицію, але й водночас, не дивлячись на строгість власної форми, відкрита до нових віянь, ігрових маніпуляцій з нею.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Андієвська Е.* «Народження ідола» / Е. Андієвська // Кур'єр Кривбасу. – 2004. – № 170 (січень). – С. 107–120.
2. Бу-ба-бу [Текст] : вибрані твори / Ю. Андрухович, О. Ірванець, В. Неборак. – Львів : Піраміда, 2007. – 390 с.
3. *Гейзінга Й.* Homo Ludens / Й. Гейзінга. – Київ : Основи, 1994. – 250 с.
4. *Гончар Н.* Не здуру гуру дзен. Паліндромони. Лучук І. Велес – се лев. Паліндромони / Назар Гончар, Іван Лучук. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2009. – 88 с.
5. *Гроссман Л.* Поетика сонета / Л. Гроссман // Проблемы поэтики : сб. ст. / под ред. В. Я. Брюсова. – Москва ; Ленинград : Земля и фабрика, 1925. – С. 117–140.
6. *Ірванець О.* Мій хрест [Текст] : [зб. віршів] / Олександр Ірванець ; [післямова С. В. Жадана]. – Харків : Фоліо, 2010. – 122 с.
7. *Качуровський І.* Строфіка : підручник / І. Качуровський. – Київ : Либідь, 1994. – 272 с.
8. *Кіяновська М.* Вінки сонетів / М. Кіяновська. – Париж ; Львів ; Цвікау : Зерна, 1999. – 72 с.
9. *Кормилов С.* Некоторые проблемы современной теории сонета / С. Кормилов // Филологические науки. – 1993. – № 3. – С. 32–40.
10. *Коробчук П.* Адажіо Альбіноні, або Сім білих сонетів для Нікі : поезії / П. Коробчук. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2016. – 84 с.
11. *Кучерявий Ю.* Пам'ять і місце [Текст] / Ю. Кучерявий. – Київ : Факт, 2008. – 176 с.
12. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. – Київ : ВЦ «Академія», 1997. – 752 с.
13. *Мельник В.* Вишуки. Літературно-художнє видання. Видання 2-ге / В. Мельник. – Вінниця : Теза, 2008. – 32 с.
14. *Степаненко О.* Коротка меса на друге пришествя Данте [Текст] : поезії / О. Степаненко ; Державний комітет України у справах сім'ї та молоді, Національна спілка письменників України. – Київ : Шкільний світ ; Київ : Редакції газет з управління освіти, 2002. – 60 с.
15. *Татчин С.* Дзен. UA [Текст] : вірші / С. Татчин. – Київ : Гамазин, 2013. – 248 с.
16. *Федотов О.* Основы русского стихосложения. Теория и история русского стиха [Текст] : в 2-х кн. Кн. 2 : Строфика / О. Федотов. – Москва : Флинта : Наука, 2002. – 488 с.

**A SONNET: A TOY FOR INTELLECTUALS,
OR A GAME WITHOUT RULES?**

Olena KYTSAN

*Lesya Ukrainka Eastern European National University,
13, Volya Avenue, Lutsk, 43025, Ukraine,
e-mail: kican@bigmir.net*

The article analyzes modern modifications of a sonnet, caused primarily by the gaming manipulations of this genre. In fact, not so many canonical sonnets are found in the Ukrainian literature. It is not reasoned by the fact that authors fail to conquer this rigid form, a more valid argument is that they intentionally play and experiment with this genre.

Due to such deviations from the canon, the genre of sonnet continues to function for several centuries already, while many other lyrical genres have been forgotten. It is posited in the paper that the sonnet always provokes its severely correct form, yet it is capturing today not to comply with all of its canonical features, but – on the contrary – to break away from the established genre canon. Not following a single rule does not mean that sonnet will not be a sonnet. It leads to the appearance of new varieties that are often associated both with the graphical construction and with versification. These might include writing unrhymed sonnets, increasing metric and strophic repertoire, developing “unusual” forms of the sonnet etc.

The poets who turn to the genre of a sonnet have to follow certain rules in learning this rigid form on the formal and semantic levels. The bigger number of rules, the bigger is the temptation to break them. If one looks at the development of the sonnet in the contemporary Ukrainian literature, one can talk about the sonnet as a game without rules. Many literary critics share the view that the excessive experimentation, especially relevant in the late 20th and early 21st centuries, can lead to the disappearance of this genre. Yet in reality, such genre experiments with the form of a sonnet allow verifying it with regard to stability and capacity for transformation in today’s “information” society. A sonnet, i.e. a form that is oriented towards the past and tradition, is simultaneously open to its future, to new ideas and manipulations with it.

Keywords: sonnet, poem, canon, modification, game, free verse, stanza.